نشریه فرهنگ و ارتقای سلامت فرهنگستان علوم پزشکی
دوره نهم، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۴، صفحات ۴۱۵ تا ۴۲۳

اصیل

# آسیب‌شناسی اجتماعی دانش‌آموزان در زمان اپیدمی کووید-۱۹ از دیدگاه معلمان و مدیران

شهرام رنجدوست*[۱]، محمد عظیمی[۲]، مرتضی گلشنی‌گهراز[۳]

۱. *نویسنده مسئول: دانشیار گروه برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرند، مرند، ایران، Dr.Ranjdoust@gmail.com
۲. دانشیار گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران
۳. کارشناسی ارشد روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه فرهنگیان علامه امینی، تبریز، ایران

دریافت مقاله: ۱۴۰۳/۰۶/۱۳ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۱۱/۲۹

## چکیده

**زمینه و هدف:** هدف اصلی پژوهش آسیب‌شناسی اجتماعی دانش‌آموزان در زمان کرونا از دیدگاه معلمان و مدیران است.

**روش:** این پژوهش، به شیوه آمیخته (کیفی-کمی) صورت گرفت. در بخش کیفی از روش مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شد. نمونه‌های بخش کمی، به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند. حجم نمونه با استفاده از محاسبات فرمول کوکران برابر با ۲۰۳ نفر بود که ۲۵۰ نفروارد مطالعه شدند. داده‌های بخش کمی، به صورت توصیفی بیان شدند. در بخش کیفی، با توجه به مستندات، متن مصاحبه‌ها و مطالب پنهان و آشکار آن و مطالبی که افراد نمونه در مورد آن‌ها بیشتر صحبت نموده‌اند؛ اطلاعات مورد نیاز استخراج شد.

**یافته‌ها:** براساس نتایج تحقیق، چهار آسیب به عنوان آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در زمان کرونا شناسایی شد که شامل اعتیاد به اینترنت، تعرض ارزش‌ها، اختلال در شکل‌گیری ارزش‌ها و انزوای اجتماعی بود. اعتیاد به اینترنت دارای بیشترین امتیاز و انزوای اجتماعی دارای کمترین امتیاز از بین آسیب‌های شناسایی شده است.

**نتیجه‌گیری:** کرونا موجب آسیب اجتماعی دانش‌آموزان و انزوای بیشتر آنان در سطح جامعه شده و اثرات مخرب فضای مجازی را متوجه آنان کرده است.

**کلیدواژه‌ها:** روابط اجتماعی، شاگردان، کارکنان اداری، کووید-۱۹، معلمان

## مقدمه

اوخر قرن بیستم و دو دهه گذشته قرن بیست و یکم با دگرگونی‌ها و تغییرهای بسیاری همراه بوده است؛ یکی از بزرگترین این تغییرات که خود سر منشأ بسیاری از تغییرات و تحولات بوده، فناوری اطلاعات و ارتباطات و جهان‌شمول شدن شبکه جهانی اطلاعات است که موجب تسریع و حتی ارتقای کیفیت ارائه خدمات در بسیاری از عرصه‌های زندگی بشر شده است (۱). ابتدای این تحولات با ظهور رایانه در دهه ۱۹۵۰ و اوج آن با شکل‌گیری اینترنت در اواخر دهه ۱۹۸۰ بود؛ به طوری که این دگرگونی و تغییر و تحول در امر آموزش نیز تأثیر گذاشته و امروزه میزان توسعه و پیشرفت فناوری اطلاعات در امر آموزش از مهم‌ترین شاخص‌های پیشرفت علمی‌محسوب می‌شود (۲). بر این اساس و در طی این تغییرات مراکز آموزشی با پدیده‌ای به عنوان فناوری آموزشی رو به رو شده که این پدیده آموزش را از حالت سنتی خارج نموده و رنگ و بوی خاصی به آن بخشیده ست (۳). از سویی یکی از جلوه‌های فناوری اطلاعات که در امر آموزش تجلی شده است بحث آموزش مجازی است؛ به گونه‌ای که این امر در جریان همه‌گیری کرونا(کووید-۱۹) در سال ۲۰۱۹ که بیش از ۲۰۰ کشور جهان را به خود درگیر کرد، بسیار پررنگ و حائز اهمیت شد (۴و۵). با ظهورکرونا در جهان، برنامه درسی و آموزش با یک بحران مواجه شد

**Please cite this article as:**
Ranjdost S, Aazimi M, Golshani gehraz M. Identifying the Social Harm of Students during the COVID-19 Pandemic from the Perspective of Teachers and Administrators. Iran J Cult Health Promot 2026; 9(4): 415-423.

Copyright: © 2026 Iranian Journal of Culture and Health Promotion. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]

(۶). قبل از این همه گیری، بیشترکلاس‌های دانشگاهی و مدرسه به صورت حضوری برگزار می‌شد و آموزش چهره به چهره، تعامل حضوری بین معلم و دانش‌آموز را فراهم می‌کرد که به نوبه خودمی‌توانست باعث ایجاد سؤالات بدیع و تعاملی شود. اما کووید-۱۹ به طور غیرمنتظره‌ای برروند آموزشی درسراسر جهان تأثیر گذاشت و معلمان و دانش‌آموزان را مجبور به انتقال به آموزش برخط نمود (۷). لذا، آموزش آنلاین برای اکثر معلمان به یک ضرورت تبدیل شد (۸). با در نظر گرفتن پیامدهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی همه‌گیری این ویروس در همه ارکان زندگی مردم جهان، یکی از کارکردهایی که به شدت از این بحران اثرپذیرفته، آموزش است (۹). به طوری که در این راستا مداخلات آموزش آنلاین بر رفتارهای کودکان تأثیر دارند و اولین و مهمترین شکاف، مربوط به شناسایی تأثیر برنامه‌های آموزشی بر رفتار و بروز آسیب‌های اجتماعی است (۱۰). تجربه یادگیری برخط ممکن است از دانش آموزی به دانش آموز دیگر متفاوت باشد و به چندین ویژگی شخصی بستگی دارد. میزان سازگاری دانش‌آموزان با چنین تغییراتی در زندگی می‌تواند به شدت به ویژگی های شخصی آن ها متکی باشد در راستای این فرض نظری، سن، جنسیت و ویژگی های شخصیتی به شدت نگرانی افراد، درک خطرات برای زندگی و جامعه خود و پذیرش اقدامات محافظتی برای مقابله با همه‌گیری کووید-۱۹ مرتبط است (۱۱). بنابراین در این راستا، یکی از مهم‌ترین عواقب شیوع کرونا ویروس، ایجاد آسیب و هراس اجتماعی در سراسر جهان و تغییرات سریع در سبک زندگی است (۱۲). شیوع بیماری همه‌گیر کووید-۱۹ علاوه بر مختل کردن زندگی روزمره مردم، تأثیرات شدیدی بر جامعه و افراد داشت. در طول این دوران، آسیب‌های اجتماعی توجه جهانی را به خود جلب کرده است (۱۳). آسیب اجتماعی، توصیف‌کننده درجات مختلف حساسیت و محتمل شدن آثار نامطلوب بر مبنای اجتماعی، اقتصادی و سیاسی در برابر یک مخاطره است (۱۴). از آنجایی که همواره شرایط اجتماعی نیاز به بازسازی دارد، مسئله اجتماعی ناشی از عدم تعادل جزئی است. شناخت آسیب‌های اجتماعی، مسیر حرکت جامعه را به سوی تعامل هموار می‌سازد، به طوری که علاوه بر درک عمل آن‌ها و جلوگیری از تداوم آن، با ارائه راه‌حل‌ها ی به سلامت جامعه کمک نموده و در نهایت امنیت اجتماعی را به همراه می‌آورد (۱۵).

عوامل متعددی در بروز آسیب‌های اجتماعی در بین دانش‌آموزان نقش دارند که از این میان می‌توان به نابسامانی‌های اقتصادی- اجتماعی و نیز عوامل فردی، فرهنگی، خانوادگی و سایر عواملی که باعث محرومیت افراد می‌شوند، اشاره کرد. نابسامانی‌های اجتماعی زمینه مساعدی را برای گسترش انواع مختلف انحرافات اجتماعی فراهم می‌کند که روی ساختار جامعه تأثیرات مخربی باقی می‌گذارند (۱۶). بی‌تردید در دوران کرونا، فضای مجازی نقش بی‌بدیلی در اثرگذاری بر افکار و نیز رفتارهای افراد جوامع داشت و دراینمیانقشرنوجوان که اکثراً دانش‌آموز هستند بیشتر تحت تأثیر فضای مجازی می‌باشند و برنامه‌های رسانه‌ای می‌توانند در شکل‌دهی الگوهای رفتاری مطلوب و یا نامطلوب در نزد این دسته از جمعیت کشور نقش بسزایی داشته باشند (۱۷). به طوری که نوجوانان تحت تأثیر استفاده از فضای مجازی، در معرض انواع آسیب‌های اجتماعی ناشی ازاین فضا هستند که آموزش و بسترسازی مناسب برای استفاده بهینه از فضای مجازی ازطریق دستگاه‌های ذی‌ربط، همراه با تقویت استحکام روابط صمیمانه والدین و فرزندان می‌تواند در مدیریت استفاده مطلوب از فضای مجازی و کاهش آسیب‌های اجتماعی این فضا مؤثر واقع شود (۱۸). هر کوششی همسو با اصلاح، رفع و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، به معنای کوشش همسو بازدایش بازدارنده‌های توسعه و شناساننده موفقیت در توسعه جامعه است؛ لذا آموزش و پرورش باید ضمن آموزش معلمان برای تربیت دانش آموزان، اقدام به پرورش سلامت عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان و هماهنگ با باورها و ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی، نماید تا از طریق تحقق مفهوم استقلال فردی، هویت او را در جهت رسیدن به کمال رهنمون سازد (۱۹).

آسیب اجتماعی، اختلالات تحصیلی، اجتماعی و مالی ناشی از همه‌گیری کرونا ویروس پیامدهای منفی بهداشت روانی برای دانش‌آموزان در پی دارد که باید در محیط های علمیو پژوهشی مورد توجه قرار گیرد (۲۰). در طول همه‌گیری کرونا اجتماعی شدن به عنوان یک عامل یادگیری در دوران تحصیلی محدود می‌شود. از آن‌جایی که ارتباط با همسالان برای سلامت اجتماعی دانش‌آموزان مهم است، در طول آموزش از راه دور تنهایی به یکی از جنبه‌های اساسی وضعیت روانی دانش‌آموزان تبدیل می‌شود. بنابراین جدایی از جامعه همکلاسی ها و معلمان می‌تواند منجر به احساس انزوا و آسیب اجتماعی شده و بر سلامت روان دانش‌آموزان تأثیر بگذارد و باعث استرس، اضطراب و بدخلقی شود (۲۱). به طور که با شیوع تنهایی و درماندگی دریافت حمایت اجتماعی قوی از اهمیت بالایی برخوردار است. در طول کرونا، اکثریت دانش‌آموزان فعالیت بدنی کمتری داشتند و میزان اضطراب و افسردگی در آن‌ها بیشتر تحت تأثیر کووید-۱۹ بود (۲۲). شیوع همه‌گیری کووید-۱۹ در قصد ترک تحصیل در تمامی‌گروه‌های آسیب‌پذیر دانش‌آموزی نقش چشمگیری داشته است. به‌ویژه، دانش‌آموزان دارای معلولیت و دانش‌آموزان دارای فرزند در معرض خطر بیشتری برای ترک تحصیل هستند که به نوبه خود آسیب اجتماعی فراوانی را در این دوران بر آنان تحمیل کرده است (۲۳). همچنین عدم توانایی در مدیریت استرس و فشارهای روزمره نیز یکی دیگر از آسیب‌های رایج در این دوره است که می‌تواند باعث کاهش تمرکز و عملکرد تحصیلی شود. برخی از دانش‌آموزان نیز به دلیل عدم توانایی در برقراری ارتباطات مؤثر با اعضای جامعه مدرسه، احساس تنهایی و عدم تعلق به جامعه مدرسه را تجربه می کنند و این مسئله می‌تواند باعث



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]

کاهش اعتماد به نفس و افزایش اضطراب اجتماعی شود. همچنین، نقص در مهارت‌های ارتباطی می‌تواند باعث بروز مشکلات روابطی و اجتماعی در دانش‌آموزان شود (۲۴).

در راستای پژوهش حاضر نیز پاره‌ای از پژوهش‌های مشابه وجود دارد که در قسمت حاضر بر آن خواهیم پرداخت. لوترا و مکنزی (۲۵) اظهار داشته‌اند که «اختلال در ارتباط با ویروس کرونا» می‌تواند به مربیان فرصت تفکر مجدد در این بخش را بدهد، علاوه بر این تکنولوژی پا به این شکاف گذاشته و به ایفای نقش کلیدی در آموزش نسل‌های آینده ادامه خواهد داد در دنیایی که دانش یک کلیک موس است، نقش مربیان نیز باید تغییر کند.تود (۲۶) در مطالعه خود با عنوان «ادراک معلمان از تدریس کلاسی به مجازی» اظهار داشته‌اند که بیماری همه‌گیری کووید-۱۹ با ایجاد قاعده‌های جدید آموزشی، تغییر عظیمی‌در آموزش ایجاد کرده است. تحول ناگهانی این امر و تأثیر آن بر معلمان منجر به ظهور مشکلات متعددی شده است؛ اما بسیاری از این مشکلات قابل‌حل خواهند بود. با ادامه آموزش‌های مجازی در آینده، به پیشرفته‌ای بیشتری نیاز است. در شرایطی که بیشتر افراد ظهور بیماری کووید-۱۹ را به‌طورکلی پدیده‌های منفی و زیان‌آور می‌بینند، می‌توان اظهار داشت که این بیماری همه‌گیر، فرصت‌هایی را برای پیشرفت‌های خالقانه فراهم می‌کند که می‌توانند در دراز مدت به بهبود آموزش‌وپرورش کمک کنند. یولیا (۲۷) در پژوهش خود با عنوان آموزش‌های برخط به‌منظور جلوگیری از انتشار ویروس کرونا در اندونزی عقیده دارد که بیماری همه‌گیر ناشی از ویروس کرونا معلمان را مجبور می‌کند در خانه امر آموزش را تداوم بخشند تا از همه‌گیری این ویروس جلوگیری شود. فتح‌نژاد و امیریان‌زاده (۲۸) به آسیب‌شناسی تدریس در دوران کرونا از دیدگاه دانش‌آموزان، والدین و معلمان مقطع ابتدایی ناحیه دو شهر شیراز پرداختند. از تحلیل و ادارام عمیق گفته‌های افراد شرکت‌کننده ۱۲ کد محوری (زیرساخت‌های فناوری اطلاعات موجود، امکانات، پلتفروم آموزش، مشکلات رفتاری، مشکلات روحی و درونی، کاهش تعاملات اجتماعی و ارتباطی، محتوای آموزش مجازی، زمان بندی آموزش، ارزیابی آموزشی، تدریس مجازی، فضای کلاس مجازی، عوارض ناشی از کار کردن مداوم با گوشی‌ها و تبلت‌های هوشمند) به‌دست آمد.هاشمی‌و مردانی (۱۶) به فراتحلیل آسیب‌های اجتماعی رایج در بین دانشآموزان پرداختند. طبق یافته‌های تحقیق چهار آسیب اجتماعی رایج در میان دانش‌آموزان عبارتند از: خشونت، اعتیاد، انحرافات جنسی و خودکشی. این تحقیق همچنین به دسته‌بندی و تحلیل عوامل مؤثر بر گرایش دانش‌آموزان به این آسیب‌ها و مقایسه یافته‌ها با نتایج پژوهش‌های خارجی در خصوص این آسیب‌ها پرداخته است. شفیعی دهقانی (۲۹) نیز به ارائه الگوی مطلوب محتوای پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی دوره ابتدایی جهت آموزش مجازی دوران کرونا پرداختند. نتایج تحقیق حاکی از این است که در مولفه‌های آسیب آموزشی، آسیب فرهنگی محیطی، آسیب ساختاری، آسیب روانی و رفتاری و آسیب امنیتی از حداقل مقدار معناداری یعنی ۱/۹۶ بیشتر است پس هر ۵ مورد از آسیب‌های اجتماعی شبکه‌های مجازی هستند. امینی پریخانی (۳۰) به بررس نقش شیوع بیماری کرونا در بی‌انگیزگی تحصیلی، اهمالکاری تحصیلی و وجدان تحصیلی دانش‌آموزان براساس نظرات معلمان و والدین پرداخت. نتایج آزمون فریدمن حاکی از آن است که بیشترین مقدار تاثیر منفی شیوع بیناری کرونا به ترتیب بر بی‌انگیزگی تحصیلی، اهمال‌کاری تحصیلی و در نهایت بر وجدان تحصیلی می‌باشد. نتایج حاکی از آن است که شیوع کرونا در ابعاد مختلف زندگی تحصیلی دانش‌آموزان تاثیر منفی گذاشته است و در این زمینه مداخله‌های روان‌شناختی توسط متخصصان الزامی‌است.

آنچه در آسیب‌های اجتماعی دارای اهمیت زیادی است، پیشگیری و درمان آن است. در واقع با شناسایی عوامل و علل مرتبط با آسیب اجتماعی می‌توان در بروز این آسیب‌ها و درمان نوجوانانی که دچار آسیب‌های اجتماعی شده‌اند، اقدامات مؤثری را انجام داد (۳۱)

رواج آسیب‌های اجتماعی در بین دانش‌آموزان در مدارس موجب می‌شود این انحرافات همانند یک بیماری مسری به دیگر دانش آموزان نیز سرایت کند و خسارت‌های جبران‌ناپذیری را به سرمایه‌های ملی و عمومی‌وارد کند. این معضل، علاوه بر ایجاد هزینه‌های کلان مادی، موجب ناراحتی روحی و روانی خانواده‌ها و نزدیکان و نیز تهدیدی برای انسجام اجتماعی می‌شود و می‌تواند زمینه‌ساز جرایمی‌بزرگ‌تر در آینده باشد (۱۶). بنابراین آنچه در آسیب های اجتماعی دارای اهمیت زیادی است، پیشگیری و درمان آن است. در واقع با شناسایی عوامل و علل مرتبط با آسیب اجتماعی می‌توان در بروز این آسیب‌ها و درمان نوجوانانی که دچار آسیب‌های اجتماعی شده‌اند، اقدامات مؤثری را انجام داد (۳۱). با توجه بر آنچه بیان شد و به منظور بررسی آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان، پژوهشگر با انجام آسیب های اجتماعی دانش‌آموزان در زمان کرونا از دیدگاه معلمان و مدیران کدامند؟ و کدام یک از آن‌ها از امتیاز بالایی برخوردار است؟

## روش

هدف اصلی پژوهش آسیب‌شناسی اجتماعی دانش‌آموزان در زمان کرونا از دیدگاه معلمان و مدیران می‌باشد که به شیوه آمیخته (کیفی کمی) از دیدگاه معلمان دوره متوسطه شهرستان ماکو مورد بررسی قرار گرفته است. - جامعه و نمونه آماری در بخش کیفی شامل تمامی‌معلمان و مدیران آموزش و پرورش از شهرستان ماکو با سابقه بالای بیست سال می‌باشند که ۲۵ نفر به روش نمونه‌گیری گلوله برفی و هدفمند انتخاب شدند و در فرآیند مصاحبه تا دستیابی محقق به اشباع نظری شرکت نمودند. جامعه آماری بخش کمی‌نیز شامل تمامی‌معلمان دوره دوم متوسطه شهرستان ماکو است که در مجموع ۴۵۰ نفر می‌باشند. نمونه



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]

آماری در این بخش به روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند که در ادامه به منظور کاهش خطاهای احتمالی این تعداد بـه ۲۵۰ نفـر کـاهش داده شد. در بخش کیفی این تحقیق از روش مصاحبه نیمـه سـاختاریافته به منظور کشف دیدگاه‌ها و عقاید متخصصان حوزه آموزش و پـرورش در خصوص شاخص‌های آسیب‌های اجتماعی به شیوه آمیخته، بـه گفتگـو و مصاحبه مستقیم با ۲۵ نفر از آنان اقدام شد تا مهم‌ترین عوامل مؤثر بر این الگو شناسایی شوند. در بخش کمی‌نیز از ابزار پرسشنامه بـرای گـردآوری داده‌ها استفاده شد. این پرسشنامه توسط محقق طراحی شده و در آن بـا توجه به نتایج به دست آمده در بخش کیفی و مصاحبه و تجارب و دلایـل بیان شده در رابطه با شناسایی شاخص‌های آسیب‌های اجتماعی، سؤالاتی متناسب طراحی گردید که از مقیاس پنج گزینه لیکرت از خیلی زیاد (۱) تا خیلی کم مورد ارزیابی قرار گرفت. در ایـن بخـش، از روایـی صـوری و محتوایی به منظور بررسی پایایی یا تکرار پذیر بودن سؤالات پرسشنامه‌ها، از آزمون آلفای کرونباخ بهره برده شد. در ادامـه، بـرای تحلیـل داده‌هـای کیفی پژوهش از طریق تحلیل محتوا و فرآیند کدگذاری مبتنی بـر طـرح نظام مند راهبرد نظریه داده بنیاد اشتراوس و کوربین (۳۲) استفاده شـد. در این طرح مراحل تحلیـل داده‌هـای کیفـی گـردآوری شـده، از طریـق کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری گزینشی انجام شـده اسـت. تحلیل داده‌ها در بخش پیمایش پژوهش حاضر، بر اساس داده‌های آماری و با نرم‌افزار Pls صورت گرفت و به منظور توصیف و تحلیل داده‌ها، ابتدا با استفاده از شاخص‌های آمار توصیفی، میانگین، انحـراف معیـار، جـدول و نمودار متغیرهای تحقیق توصیف شدند. در بخش کیفی به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی، با توجه به مستندات، متن مصـاحبه‌هـا و مطالـب پنهان و آشکار آن و مطالبی که افراد نمونه در مورد آن‌ها بیشـتر صـحبت نموده اند و نیز گفتگوها و مشاهدات، اطلاعات مورد نیاز اسـتخراج شـد و سپس جمع‌بندی و تفسیر نتایج به منظور کشف حقیقت صورت گرفت.

## یافته‌ها

### تحلیل کیفی

در بخش حاضر سعی بر آن است تا به آسیب‌های اجتماعی که متوجه دانش‌آموزان در دوران کرونا از منظر معلمان می‌باشد پرداخته شود بـدین صورت که آسیب‌های اجتماعی از منظر معلمان در جـدول ۱ نشـان داده شده است.

در کدگذاری گزینشی، مقوله‌های مشـابه و مقـارن در زمینـه‌هـای اصلی جای گرفتند و براساس اشتراک مفهومی‌که مقـولات بـا یکـدیگر داشته‌اند، زمینه‌ها به شکل مفاهیم انتزاعـی تـری اسـتخراج شـدند. بـا بررسی وضعیت موجود، داده‌های بـه دسـت آمـده در ۴ مقولـه کـانونی اعتیاد به اینترنت، تعارض ارزش‌ها، اختلال در شکل‌گیـری شخصـیت و عوامل انزوای اجتماعی طبقه‌بندی شدند.

**جدول ۱. مقوله‌های حاصل از کدگذاری گزینشی**

| مقوله‌های کانونی | مقوله‌های محوری |
|---|---|
| اعتیاد به اینترنت | ایجاد مشکلات خواب<br>مشکلات تحصیلی<br>مشکلات جسمی<br>عدم علاقه به یادگیری در فضای مجازی<br>اجتناب از مطالعه و انجام تکالیف تحصیلی<br>و..... |
| تعارض ارزش‌ها | استفاده از فرهنگ‌های غلط و بیگانه<br>تغییر اعتقادات و عقاید<br>فاصله گرفتن از ارزش‌های مدرسه و خانه<br>تازگی ارزشی از طرف دوستان فضای مجازی<br>از بین رفتن باورهای انسانی<br>و..... |
| اختلال در شکل‌گیری شخصیت | ایجاد بدبینی<br>کم رویی، خجالتی<br>دارای اضطراب و افسردگی<br>مبتلا به خودبیمارپنداری<br>حساسیت فردی و پرخاشگری<br>و..... |
| انزوای اجتماعی | بی‌توجهی و بی‌دقتی به امور روزانه زندگی<br>از بین رفتن اعتماد به نفس دانش‌آموز<br>کاهش تعامل با دوستان و معلم، عدم شناخت معلم و دوستان<br>احساس تنهایی<br>مشکلاتی در مدیریت زمان - |

### تحلیل کمی

در قسمت حاضر نیـز بـه بررسـی وضـعیت متغیرهـای اعتیـاد بـه اینترنت، تعارض ارزش‌ها، اختلال در شـکل‌گیـری شخصـیت و انـزوای اجتماعی خواهیم پرداخت.

نتایج آزمون تی تک نمونه‌ای نشان می‌دهـد کـه میـانگین اعتیـاد بـه اینترنت در بین سایر عوامل در حد متوسط به بالا می‌باشد زیرا میانگین‌های به دست آمده بیشتر از میانگین نظری یعنی عدد ۳ می‌باشد و این رابطه بـه لحاظ آماری نیز تأیید شده است .همچنین، میانگین عوامل تعارض ارزش‌ها در بین سایر عوامل در حد متوسط به بالا می‌باشد زیرا میانگین‌های به دست آمده بیشتر از میانگین نظری یعنی عدد ۳ می‌باشد و این رابطه بـه لحـاظ آماری نیز تأیید شده است .میانگین اختلال در شکل‌گیری شخصیت نیز در بین سایر عوامل در حد متوسط به بالا می‌باشد زیرا میانگین‌های به دسـت آمده بیشتر از میانگین نظری یعنی عدد ۳ می‌باشد و این رابطه بـه لحـاظ آماری نیز تأیید شده است و در نهایت، میانگین عوامل انزوای اجتمـاعی در بین سایر عوامل در حد متوسط به بالا می‌باشد زیرا میانگین‌های به دسـت آمده بیشتر از میانگین نظری یعنی عدد ۳ می‌باشد و این رابطه بـه لحـاظ آماری نیز تأیید شده است.



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]

**جدول ۲. آزمون تی تک نمونه‌ای درباره اعتیاد به اینترنت، تعارض ارزش‌ها، اختلال در شکل‌گیری شخصیت و انزوای اجتماعی**

| متغیرها | | تعداد | میانگین | انحراف معیار | خطای معیار | عدد تی | درجه آزادی | سطح معناداری |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| اعتیاد به اینترنت | ایجاد مشکلات خواب | ۲۵۰ | ۳,۱۸۰۰ | ۱,۱۸۰۳۰ | ۰,۰۷۴۶ | ۵۷,۱۱۶ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | مشکلات تحصیلی | ۲۵۰ | ۴,۰۲۰۰ | ۱,۰۰۳۸ | ۰,۰ ۶۷۳۸ | ۵۴,۵۰۶ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | مشکلات جسمی | ۲۵۰ | ۳,۶۴۸۰ | ۱,۰۵۴۷ | ۵۷۴۸۰,۰ | ۵۷,۷۳۵ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | عدم علاقه یادگیری در فضای مجازی | ۲۵۰ | ۳,۹۵۶۰ | ۱,۰۴۹۷ | ۵۴۹۷۰,۰ | ۵۷,۹۵۰ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | اجتناب از مطالعه و انجام تکالیف تحصیلی | ۲۵۰ | ۳,۶۹۶۰ | ۱,۰۹۴۹ | ۵۴۶۶۰,۰ | ۶۰,۴۹۸ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| تعارض ارزش‌ها | استفاده از فرهنگ‌های غلط و بیگانه | ۲۵۰ | ۳,۶۱۲ | ۱,۰۴۷۷۸ | .۰۶۶۲۷ | ۵۴,۵۰۶ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | تغییر اعتقادات و عقاید | ۲۵۰ | ۳,۹۲۴ | ۱,۰۷۴۶۴ | .۰۶۷۹۷ | ۵۷,۷۳۵ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | فاصله گرفتن از ارزش‌های مدرسه و خانه | ۲۵۰ | ۳,۸۸۴ | ۱,۰۵۹۷۳ | .۰۶۷۰۲ | ۵۷,۹۵۰ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | تازگی ارزشی از طرف دوستان فضای مجازی | ۲۵۰ | ۴,۰۴۰ | ۱,۰۵۵۸۷ | .۰۶۶۷۸ | ۶۰,۴۹۸ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | از بین رفتن باورهای انسانی | ۲۵۰ | ۳,۸۴۰ | ۱,۰۵۹۶۷ | .۰۶۷۰۲ | ۵۷,۲۹۷ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| اختلال در شکل‌گیری شخصیت | ایجاد بدبینی | ۲۵۰ | ۴,۱۲۸۰ | .۸۳۵۷۱ | .۰۵۲۸۵ | ۷۸,۱۰۱ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | کمرویی، خجالتی | ۲۵۰ | ۳,۴۰۰ | ۱,۱۹۲۳۵ | .۰۷۵۴۱ | ۴۵,۰۸۷ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | دارای اضطراب و افسردگی | ۲۵۰ | ۳,۷۵۲ | ۱,۰۳۸۶۶ | .۰۶۵۶۹ | ۵۷,۱۱۶ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | مبتلا به خودبیمارپنداری | ۲۵۰ | ۳,۶۱۲ | ۱,۰۴۷۷۸ | .۰۶۶۲۷ | ۵۴,۵۰۶ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | حساسیت فردی و پرخاشگری | ۲۵۰ | ۳,۹۲۴ | ۱,۰۷۴۶۴ | .۰۶۷۹۷ | ۵۷,۷۳۵ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| انزوای اجتماعی | بی‌توجهی و بی‌دقتی به امور روزانه زندگی | ۲۵۰ | ۳,۹۱۶۰ | ۱,۱۰۳۵۵ | ۰,۰۶۹۷۹ | ۵۶,۱۰۸ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | از بین رفتن اعتماد به نفس دانش‌آموز | ۲۵۰ | ۳,۸۷۶۰ | ۱,۰۷۳۸۹ | ۰,۰۶۷۹۲ | ۵۷,۰۶۸ | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | کاهش تعامل با دوستان و معلم، عدم شناخت معلم و دوستان | ۲۵۰ | ۳,۹۲۴ | ۱,۱۹۲۳۵ | ۰,۰۶۵۶۹ | | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | احساست نهایی | ۲۵۰ | ۳,۴۰۰ | ۱,۰۵۵۸۷ | ۰,۰۵۷۴۸ | | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |
| | مشکلاتی در مدیریت زمان | ۲۵۰ | ۳,۸۸۴ | ۱,۱۹۲۳۵ | ۰,۰۵۴۶۶ | | ۲۴۹ | ۰,۰۰۰ |

## آزمون پایایی

همان طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، ضریب آلفای تمامی‌متغیرهای پنهان بالاتر از مقدار ۷۰ / ۰ است و این نشانگر این مطلب است که مدل اندازه‌گیری این تحقیق از پایایی مناسبی برخوردار می‌باشد. آلفای کرونباخ کل پرسشنامه ۰/۹۰۱ اندازه‌گیری شد. همچنین، تمامی‌مقادیر پایایی مرکب بالاتر از ۰/۷۰ می‌باشد در نتیجه می‌توان گفت که پرسشنامه از پایایی مناسب برخوردار است.

## آزمون کیفیت مدل اندازه‌گیری

با توجه به نتایج جدول ۴، از آنجا که مقدار این شاخص برای متغیرهای تحقیق اعداد مثبت را نشان می‌دهد نتیجه می‌گیریم که این مدل از کیفیت مناسبی برخوردار است.

## معیارهای آزمون مدل کلی PLS

### اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در زمان کرونا

نتایج آزمون فریدمن نشان می‌دهد که مهم‌ترین عامل اعتیاد به



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]

اینترنت در بین سایر عوامل شناسایی شده آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در زمان کرونا بوده و کم اهمیت‌ترین عامل نیز عامل انزوای اجتماعی بوده و این رابطه به لحاظ آماری نیز تأیید شده است؛ زیرا سطح معنی‌داری به دست آمده کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد.

**جدول ۳. ضرایب آلفای کرون باخ و پایایی مرکب**

| متغیرها | آلفای کرونباخ | CR |
|---|---|---|
| اعتیاد به اینترنت | ۰/۸۷۳ | ۰،۸۵۶ |
| تعارض ارزش‌ها | ۰/۸۳۷ | ۰،۸۳۵ |
| اختلال در شکل‌گیری شخصیت | ۰/۷۳۶ | ۰،۸۰۳ |
| انزوای اجتماعی | ۰/۹۴۴ | ۰،۷۵۸ |
| کل پرسشنامه | ۰،۹۰۱ | ۰،۷۷۵ |

**جدول ۴. شاخص اشتراک با روایی متقاطع**

| متغیرها | CV COM |
|---|---|
| اعتیاد به اینترنت | ۰،۵۳۰ |
| تعارض ارزش‌ها | ۰،۵۰۹ |
| اختلال در شکل‌گیری شخصیت | ۰،۵۲۵ |
| انزوای اجتماعی | ۰،۵۰۱ |

**جدول ۵. متغیرهای آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در زمان کرونا**

| متغیرها | ضریب مسیر | آماره T | نتیجه |
|---|---|---|---|
| اعتیاد به اینترنت | ۰/۸۴۸ | ۲۹،۶۰ | تأیید شد |
| تعارض ارزش‌ها | ۰/۸۶۱ | ۴۴،۶۱ | تأیید شد |
| اختلال در شکل‌گیری شخصیت | ۰/۸۴۴ | ۴۵،۰۷ | تأیید شد |
| انزوای اجتماعی | ۰/۸۹۲ | ۵۱،۶۴ | تأیید شد |

**جدول ۶. اولویت‌بندی آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در زمان کرونا**

| متغیرها | میانگین رتبه |
|---|---|
| اعتیاد به اینترنت | ۲،۸۷ |
| تعارض ارزش‌ها | ۲،۶۰ |
| اختلال در شکل‌گیری شخصیت | ۲،۵۹ |
| انزوای اجتماعی | ۱،۹۴ |
| نتیجه آماری | Value = ۸۱/۳۰۹<br>df = ۳<br>sig = ۰۰۰۰/۰ |

## بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این تحقیق شناسایی آسیب‌های اجتماعی دانش آموزان در زمان کرونا از دیدگاه معلمان و مدیران بوده است. روش انجام این تحقیق از نوع ترکیبی (کمی‌کیفی) است. ابتدا با روش مصاحبه با معلمان دوره دوم - متوسطه شهرستان ماکو گفتگو شد تا گویه‌های مناسب که به درک بهتر آسیب‌های اجتماعی دانش آموزان در زمان کرونا کمک می‌کنند، شناسایی شوند و سپس با روش پیمایشی با ابزار پرسشنامه به جمع‌آوری داده‌های لازم پرداخته شد. رویکرد آسیب‌شناسی اجتماعی که تخلف از انتظارات اخلاقی را مسئله اجتماعی می‌داند با اشاره به محیط اجتماعی، علت مسائل و آسیب‌های اجتماعی را ناکامی‌افراد در جامعه‌پذیری دانسته و با توجه به این رویکرد می‌توان نتیجه گرفت که اگر خانواده، مدرسه و حتی رسانه‌های جمعی با برنامه ریزی دقیق و ارائه عملکردهای مطلوب بتوانند افراد را به نحو مطلوب آموزش داده و روند اجتماعی کردن را به درستی انجام دهند، تا حد زیادی از میزان آسیب‌های اجتماعی در نوجوانان و به خصوص دانش آموزان کاسته خواهد شد. یافته‌های این پژوهش با نتایج پژوهش‌های صدری (۳۳)، شبانی (۳۴) فام و همکاران (۱۰) و شین و همکاران (۱۳) همسو می‌باشد. حال از این جهت که پژوهش حاضر به صورت مقطعی انجام شده است و نتایج به‌دست آمده آن مربوط به دوره زمانی خاصی است؛ لذا گذشت زمان ممکن است سبب تغییر نتایج شود و همچنین به دلیل اینکه داده‌های پژوهش حاضر از نظر مکانی، متعلق به حوزه جغرافیایی شهرستان ماکو می‌باشد، ممکن اختلال در شکل گیری شخصیت است در سایر شهرهای کشور نتایج متداوتی حاصل شود و از آنجا که هر پژوهشی نیازمند منابع داخلی و خارجی می‌باشد، فقدان منابع مطالعاتی مدید و تمامی‌موارد گفته شده، از موانع و محدودیت‌های این پژوهش تلقی می‌شوند. بنابراین سعی بر آن است تا در قسمت زیر به تبیین یافته‌های به‌دست آمده پرداخته شود.

از جمله آسیب‌های اجتماعی مطروح توسط معلمان که دامن‌گیر دانش‌آموزان است اعتیاد به اینترنت است. بر این اساس باید توجه داشت که پس از همه‌گیری کرونا و سوق یافتن آموزش به سمت فضای مجازی و به تبع آن نیاز به ملزومات فناوری نظیر گوشی، اینترنت و غیره به خودی خود موجب آن شده است که هر زمینه لازم به بهانه آموزش برای دانش‌آموزان و کودکان فراهم شود و بدین ترتیب نیز به تبع آن موجب ایجاد مشکلات بسیاری گشته که ابتدایی‌ترین مشکل آن را می‌توان به عادت نمودن به این فضا و اینترنت دانست و اعتیاد به آن را از جمله ابتدایی‌ترین مشکلات آن دانست. بر این اساس نیز چنانچه اگر قبل از کرونا استفاده از فضای مجازی، گوشی و اینترنت به دلیل مانع‌بودن آن به توجه درس مورد نهی والدین و عوامل مدرسه قرار می‌گیرفت اما بعد از همه‌گیری کرونا این نهی نیز توسط اطرافیان



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]

صورت نگرفته و به بهانه استفاده از فضای مجازی در راستای تحصیل و فراگیری مطالب درسی موجب تسهیل در استفاده از آن برای کودکان شده به طوری که براحتی از آن استفاده می‌کنند. از این سو نیز می‌توان بیان داشت با چنین زمینه‌سازی با گسترش بازی‌های مجازی در آن و با گسترش پیام‌رسان‌های داخلی و خارجی و استفاده از آن موجب اعتیاد به این فضا شده و کودکان را به خویش مشغول داشته و از موجب بی‌تحرکی آنان گشته به طوری که در عالم واقع تحرک کم‌تری از خویش نشان می‌دهند. بنابراین یکی از بزرگترین آسیب‌های ناشی از دوران کرونا را می‌توان به اعتیاد به اینترنت اشاره داشت. از سویی نیز از جمله مشکلات و آسیب‌هایی که متوجه دانش‌آموزان و کودکان گشته است تعارض در ارزش‌ها است. به طوری که با گسترش فضای مجازی و آموزش مجازی در دوران کرونا و با فراهم دن زمینه‌های مورد نیاز در آن جهت آموزش و استفاده از آن موجب استفاده بیشتر از پیام‌رسان‌های خارجی نظیر اینستاگرام، تلگرام و غیره شده است که موجب تعارض در ارزش‌ها شده است. به طوری که در سطح این پیام‌رسان‌ها که جهانی هستند انواع مختلفی از فرهنگ‌های جهانی رواج داشته به طوری که بی‌در و پیکر و به صورت بی‌بند و بار و غیرکنترل شده در آن گسترش یافته و موجب ایجاد تعارض در فرهنگ‌های اصیل شده است. به طوری که با ترویج فرهنگ‌های ناپخته و غیراصیل غربی در آن از سویی و از سویی دیگر نبود سواد رسانه‌ای لازم در افراد به خصوص کودکان و نوجوانان و عدم آشنایی دقیق آنان از ارزش‌های اصیل و فرهنگ‌های غنی موجب گرایش و تمایل آنان به موارد ضد ارزش شده و از این سو نیز موارد مذکور موجب تغییر عقاید و فرهنگ‌های اصیل آنان می‌شود. بنابراین از جمله آسیب‌های موجود در این راستا را می‌توان تعارض ارزش‌ها برشمرد. همچنین باید بیان داشت که روند تشکیل شخصیت کودکان دارای روال طبیعی خویش بوده و از این سو چنانچه اگر این شکل‌گیری در پیچ و خم نامطلوب و مشکل‌آفرین عصر حاضر نظیر فناوری قرار گیرد موجب ایجاد مشکلات در تشکیل شخصیت آنان شده و روند شکل‌گیری شخصیت آنان را با اختلال مواجه می‌سازد. به طوری که موجب مواردی نظیر انواع حساسیت‌های فردی و اجتماعی شده و موجب ابتلا به انواع بیماری‌های روانی می‌گردد. انزوای اجتماعی نیز از دیگر آسیب‌های موجود در این راستا است. به طوری که با گسترش فناوری و فضای مجازی در بعد از همه‌گیری کرونا موجب دورماندن خانواده‌ها از هم مانده و موجب آن شده است که صله ارحام کم‌رنگ شده و پیوند ارتباطی و اجتماعی کم‌رنگ شود. بنابراین از جمله مسائل و مشکلات موجود در این راستا انزوای اجتماعی است. همچنین بررسی صورت گرفته در قسمت کی نیز بیان داشت که اعتیاد به اینترنت دارای بیشترین امتیاز و انزوای اجتماعی دارای کمترین امتیاز از بین آسیب‌های شناسایی شده است. از سویی با عنایت به داده‌های به‌دست آمده در قسمت کیفی پرسش‌نامه محقق ساخته‌ای نیز به وجود آمد که روایی و پایایی آن محرز گشت.

در قسمت حاضر نیز با عنایت بر یافته‌های به‌دست آمده سعی بر آن است تا به پاره‌ای از پیشنهادهای لازم در این راستا پرداخته شود:

۱. یکی از آسیب‌های اجتماعی دانش‌آموزان در دوران کرونا اعتیاد به اینترنت است پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزی - صحیح از سوی همه نهادهای اجتماعی و ایجاد تسهیلات لازم به منظور تأمین اوقات فراغت سالم برای دانش آموزان و برنامه‌های عملی پیش‌گیرانه اجرا گردد. عوامل مخاطره‌آمیزی که سالمت روانی - اجتماعی نوجوانان را تهدید می‌کند باید شناسایی شوند؛ چرا که، نوجوانان ما هیجان خواه، کنجکاو و با تغییرات خلقی و عاطفی گسترده ای هستند و به همین دلیل، گرایش‌های مخاطره‌آمیز ممکن است در ایشان وجود داشته باشد. در این زمینه خانواده‌ها نیزباید به هشدارهایی که از طرف دستگاه‌های مسئول، در مورد رفتارهای پرخطر نوجوانان اعلام می‌شود، توجه کنند.

۲. با توجه به اینکه مشخص شد دومین آسیب اجتماعی تعارض ارزش‌های بود که پیشنهاد می‌شود، در دنیای - کنونی که هر روزه نوجوانان کشور ما در معرض الگوهای مختلفی قرار می‌گیرند که مناسب با ارزش‌های ما نیستند شایسته است که الگوی مناسب اسلامی ایرانی به دانش آموزان معرفی شوند تا دانش آموزان با سبک - مطلوب زندگی آشنا شوند و دچار بی هویتی و سردرگمی‌نشوند. همچنین با تقویت اعتقادات دینی نوجوانان و تشویق آنان به پایبندی به ارزش‌های جامعه توسط خانواده‌ها، مدرسه، رسانه‌ها و... اقدام شود.

۳. همچنین به ساخت و تدوین برنامه‌های آموزنده و سالم از طریق رسانه‌های جمعی به منظور آموزش - مهارت‌های زندگی و آگاهی به نوجوانان و جوانان، انطباق محتوای کتب درسی، ابزارهای آموزشی با نیازهای جسمی، روحی و روانی، عاطفی و شخصیتی دانش آموزان و تقویت ارزش‌های مطلوب حاکم بر جامعه پرداخته شود.

۴. با توجه به اینکه مشخص شد سومین آسیب اجتماعی اختلال در شخصیت بود که پیشنهاد می‌شود بین - خانواده‌ها و مدرسه به منظور رفع نیازهای جسمی، روحی و روانی و آموزشی دانش‌آموزان و نظارت بر رفتارهای آنان ارتباط متقابل ایجاد شود.

۵. همچنین پیشنهاد می‌شود ارائه خدمات مناسب، برنامه‌ریزی اصولی و صحیح برای ایجاد تسهیلات لازم و - ایجاد مراکز آموزشی، ورزشی، تدریجی، مشاوره‌ای برای گذران اوقات فراغت نوجوانان و جوانان از مهم‌ترین اقداماتی است که دولت‌ها می‌توانند در مناطق حاشیه شهرها انجام دهند؛ چرا که ایجاد بستر مناسب برای احساس امنیت، آرامش، صفا و صمیمیت و درک متقابل والدین و فرزندان باعث کاهش آسیب‌های اجتماعی می‌شود.



[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]

## منابع


1. Pandya K, Gor K. Knowledge management: A success key for higher education. Federation University Journal of Higher Education 2011; 5(1): 16- 23.
2. Talebipursanich S. Examining the perceptions of primary school teachers of one district of Yazd about the challenges of virtual education. Master's thesis of Alou Tarbiati, Humanities and Social Sciences Campus, Yazd University, Faculty of Psychology and Educational Sciences; 2021. [In Persian]
3. Verkuyl M, Hughes M. Virtual Gaming Simulation in Bridging Nursing Education: A mixed methods study. Clinical Simulation in Nursing 2019; 29(C): 9-14.
4. Parry J. China coronavirus: cases surge as official admits human to human transmission. British Medical Journal Publishing Group. 2020.
5. Adhikari SP, Meng S, Wu Y-J, Mao Y-P, Ye R-X, Wang Q-Z, et al. Epidemiology, causes, clinical manifestation and diagnosis, prevention and control of coronavirus disease (COVID-19) during the early outbreak period: a scoping review. Infectious Diseases of Poverty 2020; 9(1):1-12.
6. MansouriS, TalebBeigi M. Construction and validation of the quality assessment scale of the virtual education curriculum of elementary school in Iran's educational system. Education Technology 2024; 18(2): 415-428. [in Persian]
7. Nouri G, Mousavi SM. Investigating the effectiveness of virtual training of laboratory courses for student teachers in the field of chemistry education in the Corona era. Education technology 1403; 18(2): 329-342. [in Persian]
8. Svihus CL. Online teaching in higher education during the COVID-19 pandemic. Education and Information Technologies 2024; 29(3): 3175-3193.
9. Ministry of Science, Research and Technology, Education Vice-Chancellor, Higher Education Planning Office. Basic points in maintaining the educational quality of the country's universities in the conditions of dealing with Corona. Higher Education Planning Office; 2020. [In Persian]
10. Pham T, Goto D, Tran D. Child online safety education: A program evaluation combining a randomized controlled trial and list experiments in Vietnam. Computers in Human Behavior 2024; 156: 108225.
11. Kaspar K, Burtniak K, Rüth M. Online learning during the Covid-19 pandemic: How university students' perceptions, engagement, and performance are related to their personal characteristics. Current Psychology 2024; 43(18): 16711-1673.
12. Nazari MA, Malekpour Afshar E. Examining the relationship between the family and the teenager and social harms during the Corona period with a phenomenological approach. Management, education and training research conference in education and training 2024; 2(2): 3597-3612 [In Persian].
13. Xin M, Yang C, Zhang L, Gao C, Wang S. The impact of perceived life stress and online social support on university students' mental health during the post-COVID era in Northwestern China: gender-specific analysis. BMC public health 2024; 24(1): 467.
14. Maher Z, Zakari Nasrabadi Z. Social vulnerability of Isfahan citizens in the face of the epidemic of Covid-19: a mixed study. Applied Sociology 2024; 35(1): 1-30. [In Persian]
15. Chenani F, Mirzaei P. The social harm of the Internet and virtual space of students and the teacher's role in controlling or reducing it. The 8th Scientific Research Conference of Educational Sciences and Psychology, Social and Cultural Damages of Iran, 2021. [In Persian]
16. Hashemi S, Mardani S. Meta-analysis of common social harms among students. Survey of Iran's social issues 2021; 12(1). [In Persian]
17. Mohammadi Jalali Farahani M, Mir Mohammad Tabar SA, Adlipour S. Qualitative study of cyberspace harms in students of Arak city. Social Sciences, Ferdowsi University of Mashhad, 2023. [In Persian]
18. Haddadian A, HazratSoumea Z, Wadia S. Sociological explanation of social harms of cyberspace among male teenagers. Information and Criminal Research Quarterly 2023; 18(1): 101-124.[In Persian]
19. Moghadam F, Taghilo F. Investigating social harms in schools and the influence of teachers in improving this problem. Strategic research in education and training 2024; 15(4): 109-126. [In Persian]
20. Monte V, Ang JYZ, Tsai W. Negative COVID-19 impacts and depressive symptoms over time among first-year college students. Journal of American College Health 2024; 72(1): 219-228.
21. Liu Q, Lin D. The impact of distance education on the socialization of college students in the Covid-19 era: problems in communication and impact on mental health. BMC Medical Education 2024; 24(1): 575.
22. Cahuas A, Marenus M.W, Kumaravel V, Murray A, Friedman K, Ottensoser H, Chen W. Perceived social support and COVID-19 impact on quality of life in college students: an observational study. Annals of Medicine 2023; 55(1): 136-145.
23. Koopmann J, Zimmer LM, Lörz M. The impact of COVID-19 on social inequalities in German higher education. An analysis of dropout intentions of vulnerable student groups. European Journal of Higher Education 2024; 14(2): 290-307.
24. Toanai Bloki K, Barziger E, Parsarad F, Molapour S. Identifying common social harms in students from elementary to high school and providing solutions. International Conference on Management, Education and Training Research in Education and Training, 2023. [In Persian]
25. Luthra P, Mackenzie S. Ways COVID-19 could change how we educate future generations. In World Economic Forum. National Center for Immunization and Respiratory Diseases (NCIRD), Division of Viral Diseases; 2020.
26. Todd RW. Teachers' perceptions of the shift from the classroom to online teaching. International Journal of TESOL Studies 2020; 2(2): 4-16.
27. Yulia H. Online learning to prevent the spread of pandemic Corona Virus in Indonesia. ETERNAL 2020; 11(1): 48-86.
28. Fatehnejad K, Amirianzadeh M. Pathology of teaching in the era of Corona from the perspective of students, parents and teachers of the primary level of two districts of Shiraz city. Education Research 2022; 8(29): 39-55. [In Persian]
29. Shafi'i Dehaghani F. Presenting the ideal content model for the prevention of social harms in the elementary school for the virtual education of the Corona era. Master's thesis, Payam Noor University, Isfahan province; 2021. [In Persian]
30. Amini Parikhani R. The role of the spread of corona disease in academic demotivation, academic procrastination and academic conscience of students based on the opinions of teachers and


[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]

parents. Master's thesis, Islamic Azad University, Ardabil branch; 2021. [In Persian]
31. Khanghahi S, BehjatiArdakani M. The effectiveness of integrated monotheistic therapy on self-control and social harms of female students in less privileged areas. Educational Psychology Skills Quarterly 2022; 13(4): 1-11. [In Persian]
32. Strauss AL, Corbin J. Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for developing Grounded Theory (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage; 2008.
33. Sadri P. The effect of teachers' behavior patterns in reducing the amount of social and psychological damage of students. Studies in psychology and educational sciences (Nagareh Institute of Higher Education) 2024; 110(6): 611-628. [In Persian]
34. Shebani M. The role of education and teachers in controlling or reducing the social damage of students. Conference on management and humanities researches in Iran 2022; 13(13): 260-267.

**Original**

# Identifying the Social Harm of Students during the COVID-19 Pandemic from the Perspective of Teachers and Administrators

Shahram Ranjdost[*1], Mohammad Azimi[2], Mmorteza Golshani Gehraz[3]

1. ⁎**Corresponding Author:** Associate Professor, Curriculum Planning Department; Marand Branch Islamic Azad University; Marand, Iran, Dr.Ranjdoust@gmail.com
2. Associate Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran
3. Master's of Educational Psychology, AllamehAminiFarhangian University, Tabriz, Iran

## Abstract

**Background:** Main aim of the study is identifying the social harm of students during Covid-19 pandemic from the teachers and administrators' perspective.

**Methods:** This research is a mixed method (qualitative-quantitative). In the qualitative part, a semi-structured interview method was used. The samples of the quantitative part were selected using the convenience sampling method. The sample size was 203 people using Cochran's formula calculations, of which 250 people entered the study. The data of the quantitative part were expressed descriptively. In the qualitative part, the required information was extracted based on the documents, the text of the interviews and their hidden and explicit contents, and the contents that the sample people talked about the most.

**Results:** Based on the results of the study, four harms were identified as social harms of students duringCovid-19 pandemic, including internet addiction, violation of values, disruption in the formation of values, and social isolation. Internet addiction has the highest score and social isolation has the lowest score among the identified harms.

**Conclusion:** Coronavirus has caused social harm to students, leading to their further isolation in society and exposing them to the destructive effects of cyberspace.

**Keywords:** Administrative Personnel, Covid-19, Social Interaction, Students, Teachers

**Please cite this article as:**
Ranjdost S, Aazimi M, Golshani gehraz M. Identifying the Social Harm of Students during the COVID-19 Pandemic from the Perspective of Teachers and Administrators. Iran J Cult Health Promot 2026; 9(4): 415-423.

Copyright: © 2026 Iranian Journal of Culture and Health Promotion. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

[ Downloaded from ijhp.ir on 2026-11-22 ]